

Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2020-2023

Gelijke startkansen voor iedereen

*Uitvoeringsprogramma
laaggeletterdheid 2020-
2023*

Steenbergen, april 2020

Voorwoord

Voor u ligt het uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2020-2023. Vlak voor het in routing brengen ter besluitvorming door het college, zijn we in Steenbergen – net als in de rest van de wereld – geconfronteerd met de uitbraak van het coronavirus. De beheersmaatregelen die hieruit voortvloeï(d)en zijn ingrijpend voor de hele samenleving; niet in de laatste plaats voor onderwijskansen en de aanpak van laaggeletterdheid.

Zo zijn onderwijs- instellingen al een aantal weken gesloten en zijn groepsbijeenkomsten verboden. Kinderopvangorganisaties bieden op dit moment alleen noodopvang voor kinderen van ouders in vitale beroepen en voor kinderen in kwetsbare thuissituaties. Programma's van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) voor onze peuters liggen daarmee stil. Taal oefengroepen voor volwassenen gaan nu niet door. En jongeren zonder startkwalificatie zijn extra kwetsbaar nu veel bedrijvigheid wegvalt en de weg naar onderwijs letterlijk en figuurlijk op afstand is.

Daar staat tegenover dat er door betrokkenen in een razend tempo is geschakeld om opvang en onderwijs-op-afstand mogelijk te maken. De warme, korte lijnen in het lokale veld blijken hierbij een belangrijke rol te spelen: men weet elkaar te vinden in de zorg voor - of zorg om - inwoners en er wordt creatief invulling gegeven aan een nieuwe manier van (samen)werken. Daar waar nodig dragen we als gemeente zeker ook financieel extra bij om dit mogelijk te maken. En op de achtergrond van de huidige situatie is hard doorgewerkt aan de doorontwikkeling van het Taalhuis naar *TaalSteenbergen*: een plek waar inwoners en aanbieders elkaar kunnen vinden in de aanpak van laaggeletterdheid van 0-100+.

We realiseren ons dat *gelijke startkansen voor iedereen* zeker nu flink in het gedrang zijn. We hebben naar alle waarschijnlijkheid nog langere tijd te maken met ingrijpende maatregelen in de bestrijding van het coronavirus. In dat perspectief zullen we ons zeker buigen over de vraag welke inzet nodig is om de gevolgen hiervan zoveel mogelijk te ondervangen; zowel op de korte als langere termijn. Dit uitvoeringsprogramma is dan ook bij uitstek een dynamisch document: we doen wat we hebben afgesproken, maar stellen bij als dat nodig is.

Dat doen we vooral sámen met onze uitvoeringpartners. En dat doen we 'met een warm hart, maar met koel verstand'. Dit betekent geen ad hoc acties, maar inzet op basis van de vraag, van weloverwogen keuzes en rekening houdend met de mogelijkheden binnen de uitvoering.

Steenbergen, april 2020

Samenvatting

Waarom een uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid

In Steenbergen werken we op diverse terreinen, met diverse partners en initiatieven aan de bestrijding van laaggeletterdheid. Zo hebben we voor- en vroegschoolse educatie (VVE), de Voorleesexpress, de Bibliotheek op School (dBoS) en het Taalhuis als het gaat om het verkleinen van taalachterstanden en het vergroten van leesplezier. Verder zijn er ook minder zichtbare initiatieven van bijvoorbeeld hulpouders op school of burens die elkaar helpen op het gebied van taal- en rekenvaardigheden. Medewerkers van de Vraagwijzer zijn geschoold in het herkennen van laaggeletterdheid bij hulpvragers. Scholen in het primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO) werken samen om vooral het taalbegrip bij kinderen te vergroten, waardoor voor hen betere onderwijskansen ontstaan. En ook de leerplichtambtenaar heeft een belangrijke rol met het vroegtijdig signaleren van (dreigende) schooluitval: laaggeletterdheid kan een onderliggende reden zijn waarom jongeren verzuimen en uiteindelijk uitvallen.

De ervaring leert dat de aanpak van laaggeletterdheid een lange adem vraagt en voldoende aandacht voor het bundelen van krachten op diverse thema's. Met het 'Beleidskader bestrijding laaggeletterdheid 2020-2023; *gelijke startkansen voor iedereen*' is een belangrijke stap gezet richting meer samenhang binnen de aanpak in Steenbergen. Voorliggend uitvoeringsprogramma is een vertaling van het beleidskader naar de praktijk. Het koppelt de beleidsthema's aan doelen en resultaten voor de aanpak van laaggeletterdheid en biedt houvast in de gesprekken met onze partners als het gaat om inzet en uitvoering.

Het uitvoeringsprogramma zet doelen, afspraken, activiteiten en resultaten uit in de tijd, zodat we tussentijds kunnen monitoren of de voorgenomen aanpak in onze gemeente nog steeds bijdraagt aan het welzijn onze inwoners. Indien nodig kunnen we zo ook onderbouwd bijsturen.

Wat zijn de thema's van dit uitvoeringsprogramma

Dit uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid bouwt voort op de uitgangspunten van het eerder genoemde beleidskader:

- Preventie voorop
- Taalbehoefte staat centraal; niet het taalaanbod
- Integrale aanpak en doorgaande leerlijn 0-100: levenslang en 'levensbreed' (op alle levensdomeinen)
- Taalplezier als basis voor participatie
- We sluiten aan bij bestaande beleidskaders en de Onderwijsagenda Brabantse Wal
- We werken met uitvoeringsprogramma's om de voortgang te bewaken

Met deze uitgangspunten op het vizier kiezen we er in de komende jaren voor om:

1. de basis te versterken;
2. het bereik te vergroten;
3. en betrokkenheid te organiseren.

Monitoren en sturen

We monitoren de voortgang en samenhang van inspanningen op gebied van laaggeletterdheid, door:

- ambtelijk minimaal 2 keer per jaar met onderwijs- taalpartners in gesprek te gaan, waarbij toeleiding, doorgaande lijn, afstemming en samenwerking aan de orde komen;
- bestuurlijk in ieder geval één keer per jaar met gezamenlijke partners in gesprek te gaan over laaggeletterdheid;
- te sturen op de lokale en regionale subsidieafspraken;
- de gemeenteraad jaarlijks op de hoogte te houden van de voortgang van de aanpak op gebied van laaggeletterdheid.

1. De basis versterken

Wat gaan we doen

We gebruiken de komende jaren om het VVE-netwerk van Steenbergen op te bouwen en te versterken. Het netwerk vormt de basis voor kennisdeling en deskundigheidsbevordering.

Waarom gaan we dat doen

Jong geleerd is oud gedaan. De bestrijding van laaggeletterdheid begint het liefst zo vroeg mogelijk. In Steenbergen bieden we voorschoolse educatie (VE) aan voor kinderen van 2,5 tot 4 met een risico op (taal)achterstand. Daarnaast krijgen kinderen in groep 1 en 2 van de basisschool extra vroegschoolse programma's aangeboden daar waar nodig. Om VVE optimaal in te kunnen zetten, kwalitatief te bewaken en een doorgaande lijn tussen voor- en vroegschool te borgen, is structureel netwerkoverleg nodig tussen gemeente, VVE-aanbieders, jeugdgezondheidszorg en onderwijs.

Met wie gaan we dat doen

- Netwerkcoördinator laaggeletterdheid
- Onderwijspartners
- Kinderopvang partners
- Bibliotheek West-Brabant
- Jeugdgezondheidszorg (TWB)
- Gemeente Steenbergen

Tijdspad, activiteiten en afspraken

- 2020
 - Implementatie 16 u VVE-aanbod; doorrekenen verschillende bekostigings-scenario's
 - Plannen en organiseren netwerken (2 x LEA, 4x VVE, minimaal 1 themabijeenkomst/jaar)
 - Integratie aanpak 18+/18-: Kick off *TaalSteenbergen* (voorheen: Taalhuis Steenbergen)
 - Onderzoeken mogelijkheden deelname Toeleidingsmonitor VVE (regio)
- 2020/2021
 - Prestatieafspraken met onderwijspartners over VE-aanbod in het primair onderwijs

Budget

- Rijksmiddelen onderwijsachterstandenbeleid (OAB) ten t.b.v. bekostiging
 - Peuteropvang en VVE
 - Toeleidingsmonitor peuteropvang en VVE
 - Netwerkcoördinatie laaggeletterdheid
 - Activiteiten *TaalSteenbergen*

2. Het bereik vergroten

Wat gaan we doen

We breiden het VVE-netwerk verder uit met andere partners die een rol (kunnen) spelen in de bestrijding van laaggeletterdheid. We werken vindplaatsgericht en organiseren taalaanbod zoveel mogelijk op/rond deze vindplaatsen.

Waarom gaan we dat doen

Een goede start betekent niet automatisch dat het risico op laaggeletterdheid verdwijnt. Er kunnen in een mensenleven legio redenen zijn waardoor de ontwikkeling van basisvaardigheden een deuk oploopt. We hebben aandacht voor de taalbehoefte van inwoners in iedere levensfase. We maken daarbij gebruik van natuurlijke vindplaatsen zoals scholen, BSO (buitenschoolse opvang), de Ontmoetingswinkel, werkgevers en de integrale toegang sociaal domein. Hiermee verkleinen we de drempel voor inwoners om hun taalbehoefte kenbaar te maken en vergroten we ons bereik.

Met wie gaan we dat doen

- Netwerkcoördinator laaggeletterdheid
- Onderwijspartners
- Kinderopvangpartners
- Welzijnspartners
- Werkgevers
- Vraagwijzer/integrale toegang sociaal domein
- Taalaanbieders
- Bibliotheek West-Brabant
- Inwoners en vrijwilligers
- Gemeente Steenbergen

Tijdspad, activiteiten en afspraken

- 2020:
 - Implementatie dBoS (de bibliotheek op school)
 - werkplan *TaalSteenbergen* (voorheen: Taalhuis Steenbergen)
 - actieve en zichtbare inzet van taalaanbieders zoals het ROC en de bibliotheek in Steenbergen, met uitvoering van activiteiten binnen de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB)
- 2021
 - taal oefen- en voorleesactiviteiten op vindplaatsen, zoals school, gemeenschapshuis en/of werkvloer.
 - Ontwikkeling monitoring instrument(en) voor toeleiding en resultaten op gebied van laaggeletterdheid.

Budget

- Gemeentelijke subsidie ter bekostiging van
 - Netwerkcoördinatie laaggeletterdheid
 - Implementatie dBoS (2020)
- Rijksmiddelen vanuit de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB)

3. Betrokkenheid organiseren

Wat gaan we doen

We organiseren taalaanbod in Steenbergen waarbij standaard aandacht is voor ouderbetrokkenheid of omgevingsbetrokkenheid. Daar waar mogelijk geven we die betrokkenheid een expliciete rol in het taalaanbod.

Waarom gaan we dat doen

Basisvaardigheden taal en rekenen worden sneller aangeleerd met veel herhaling. De bestrijding van laaggeletterdheid wordt versterkt, als taalprogramma's en taallessen ook worden ondersteund door de omgeving: het extra voorlezen van kinderen, het oefenen van Nederlandse taal met bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of een taalmaatje op de werkvloer. Ouders, werkgevers, vrijwilligers en verenigingen spelen hierin een belangrijke rol. Bovendien verbindt (ouder)betrokkenheid ook generaties in de bestrijding van laaggeletterdheid: kinderen die een VVE-programma volgen op school, hebben wellicht ook (groot)ouders met een taalbehoefte. Door ouders en/of omgeving betrokken te krijgen bij de ontwikkeling van een kind, versterken we zowel basisvaardigheden van deze kinderen als de participatie van volwassenen.

Met wie gaan we dat doen

- Netwerkcoördinator laaggeletterdheid
- VVE-aanbieders (zowel kinderopvangpartners als onderwijspartners)
- Werkgevers
- Welzijnspartners
- Inwoners en vrijwilligers
- Bibliotheek West-Brabant
- Gemeente Steenbergen

Tijdspad, activiteiten en afspraken

- 2020
 - Werven (taal)vrijwilligers
 - Actief programma voor de Week van de Alfabetisering
- 2021 en verder:
 - Nationale voorleesontbijt (januari)
 - Aanjagen en verbinden van mogelijkheden bij werkgevers en verenigingen

Budget

- Reguliere middelen welzijnsorganisatie (ten behoeve van vrijwilligersinformatiepunt)
- Werkbudget zoals opgenomen in subsidie netwerkcoördinatie laaggeletterdheid

4. Financiële paragraaf

Voor een integrale aanpak laaggeletterdheid is het nodig om inzicht te hebben in de diverse beschikbare budgetten. Op die manier kunnen we niet alleen een inschatting maken van de acties die nodig zijn in de aanpak, maar ook welke acties er mogelijk zijn binnen financiële kaders.

Verwachte inkomsten en begrote bedragen periode 2020-2023

Gemeente Steenbergen heeft (voorlopig) voor 2020 €397.000,- aan Rijksmiddelen voor onderwijs achterstandenbeleid ontvangen; de zogenaamde 'OAB-middelen'. In 2018 en 2019 bedroeg deze bijdrage respectievelijk € 53.145,- en € 312.000,-. Naast middelen voor OAB besteedt de gemeente op dit moment ook eigen middelen vanuit de gemeentelijke begroting aan peuteropvang en toeleiding VVE. Dit vloeit voort uit de gemeentelijke meerjarenbegroting, waarin de zorgplicht voor peuteropvang en VVE een plek heeft gekregen toen de Rijksbijdrage aanzienlijk lager was.

Van 2019 tot 2022 zal de gemeente naar verwachting stapsgewijs meer gelden gaan ontvangen voor OAB. Het Rijk berekent jaarlijks de uitkeringen op basis van cijfers over risicofactoren voor laaggeletterdheid, die worden aangeleverd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Eind 2020 ontvangt gemeente Steenbergen de voorlopige beschikking voor 2021. De precieze omvang van het bedrag voor de komende jaren is op dit moment nog onduidelijk. Gezien de ingezette verhoging van de Rijksbijdrage is het mogelijk dat gemeente Steenbergen vanaf 2022 meer dan €400.000 gaat ontvangen in een specifieke uitkering, enkel bedoeld voor onderwijsachterstanden (in de doelgroep -12 jaar). Het blijft wel mogelijk om niet uitgegeven OAB-middelen binnen de periode van de specifieke uitkering door te schuiven. Daarnaast is het mogelijk aan het einde van de periode (dus in 2022) een percentage door te schuiven naar de volgende uitkeringsperiode van vier jaar. Hier dient dan wel een goed onderbouwd plan onder te liggen. Rijksmiddelen zijn geormerkt en moeten (achteraf) SiSa¹ verantwoord worden. Dan weten we pas definitief of de bestedingsrichtingen die we hebben gekozen ook gehonoreerd worden en zullen de middelen definitief worden vastgesteld. Geld dat niet (juist) is besteed, vloeit terug naar het Rijk. Vanwege bovengenoemde onzekerheidsfactor is het belangrijk om voorlopig ook het gemeentelijke budget beschikbaar te houden voor de aanpak van laaggeletterdheid. Vanaf 2022 hebben we een beter idee hoe kosten en baten zich verhouden. Er wordt van gemeenten nu vooral verwacht dat men zoveel mogelijk investeert in een brede aanpak.

Omdat de aanpak van laaggeletterdheid zich niet beperkt tot jonge kinderen, zijn voor de volledigheid in onderstaand overzicht ook de begrote bedragen ten behoeve van de bibliotheek op school (dBoS), TaalSteenbergen (voorheen:Taalhuis) en de verwachte Rijksbijdragen ten behoeve van zowel de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB), als ook leerplicht en vroegtijdig schoolverlaten opgenomen. Deze Rijksbijdragen ontvangt gemeente Steenbergen niet zelf, maar worden ingezet via centrumgemeente Breda. De inzet op gebied van leerplicht, vroegtijdig schoolverlaten en volwasseneneducatie draagt bij aan de aanpak van laaggeletterdheid. De Rijksbedragen zijn een schatting.

Verwachte uitgaven periode 2020-2023

Een deel van de bekostiging van de aanpak van laaggeletterdheid betreft zogenaamde 'vraagfinanciering': we rekenen af op basis van wat er daadwerkelijk is geleverd. Dit geldt in ieder geval voor peuteropvang en VVE (bekostiging op basis van daadwerkelijke peuterplaatsen).

¹ SiSa: single information, single audit-systematiek voor verantwoordingen.

De kosten voor peuteropvang en voorschoolse educatie stijgen de komende periode, als gevolg van de wettelijke uitbreiding van het aantal uur VVE (van 10 naar gemiddeld 16 uur per week). Dit heeft ook directe gevolgen voor de reguliere peuteropvang, omdat we in Steenbergen uitgaan van gemengde peutergroepen waar peuters met en zonder risico op taalachterstanden samen kunnen leren en spelen. Het uren aanbod voor reguliere peuters stijgt daarom ook, waardoor de kosten voor de gemeente stijgen. Dit komt omdat de gemeente ouders zónder recht op kinderopvangtoeslag financieel tegemoet komt, om daarmee het gebruik van de opvang te stimuleren. *(NB. OABmiddelen mogen niet vanzelfsprekend voor reguliere opvang worden ingezet)*

Binnen het OAB-budget organiseren we in 2020 extra ambtelijke ondersteuning op kennisoverdracht en het versterken van het VVE-netwerk. In de meerjarige prognose wordt daarnaast vanaf 2021 rekening gehouden met de komst van een hbo'er in de voorschoolse educatie. Ook zijn we in 2020 in gesprek met collega-gemeenten en Thuiszorg West-Brabant over de aanschaf van een VVE-toeleidingsmonitor, om zo beter zicht te krijgen op het bereik en de doorgeleiding van peuters met een VVE-indicatie. Het gemeentelijke aandeel in de kosten voor de monitor wordt bepaald door het aantal VVE-geïndiceerde peuters. Daarnaast verkennen we momenteel met schoolbesturen de mogelijkheid om op Brabantse Walniveau NT2-klassen te vormen voor niet-Nederlandstalige basisschoolleerlingen.

Per 1 januari 2020 heeft er een verschuiving plaatsgevonden binnen het aanbod van peuteropvang en VVE in Steenbergen; er is een vierde aanbieder bijgekomen om een hiaat in één van de kernen op te vullen. Deze aanbieder is nog niet volledig VVE-gecertificeerd op alle locaties. De inschatting is dat er zich op deze locaties ook peuters met een VVE-verwijzing bevinden. We houden er rekening mee dat de betreffende aanbieder binnen nu en anderhalf jaar alsnog op alle locaties aan de VVE-kwalificatie eisen gaat voldoen.

We verwachten dat met de komst van een toeleidingsmonitor, het VVE-netwerk en een vierde aanbieder, de kosten voor de vraagfinanciering van peuteropvang en VVE zullen stijgen, omdat we meer peuterplaatsen moeten financieren. In onderstaand overzicht zijn deze kosten meegenomen; gebaseerd op een grove schatting. 2020 Zal worden gebruikt om deze kosten verder door te rekenen.

De gemeenteraad heeft voor 2020 €166.898 ter beschikking gesteld voor een incidentele subsidie aan de bibliotheek. Dit bedrag is bedoeld om 'de bibliotheek op school' (dBos) in Steenbergen verder uit te rollen, zodat alle basisscholen in Steenbergen zijn aangesloten op deze dienst, die vooral leesplezier bij kinderen bevordert. Vanaf 2021 zal de bibliotheek deze dienst aanbieden vanuit de reguliere subsidie. De bibliotheek is voornemens om dit te doen vanuit de budgettaire ruimte die ontstaat bij het wegvallen van huisvestingskosten; door het pand aan de Blauwstraat te verlaten en/of op zoek te gaan naar een andere huisvestingsconstructie.

Met de nadrukkelijke wens om zoveel mogelijk te investeren in de aanpak van laaggeletterdheid, is het zinvol om na te denken over initiatieven die hieraan bijdragen. Door pilots te draaien en ervaring op te doen, voeden we ook de gesprekken met partners over doorontwikkeling van de Steenbergse aanpak. We dagen onze taalpartners de komende tijd dan ook uit om met voorstellen te komen; bij voorkeur op basis van een vorm van co-financiering.

Coronamaatregelen

De uitbraak van het coronavirus en de vele maatregelen die voortvloeien uit de bestrijding ervan, hebben zoals in het voorwoord vermeld veel impact op de aanpak van laaggeletterdheid. Omdat we als gemeente verantwoordelijk zijn voor degelijk onderwijskansenbeleid, dragen we

ook zorg voor het 'overeind houden' van de diensten en initiatieven die hieraan bijdragen. Dat doen we onder meer door steunmaatregelen; zowel uit de reguliere begroting als uit het noodfonds dat in april 2020 door de raad beschikbaar is gesteld. Desgewenst dragen we ook bij aan nieuwe initiatieven om opgelopen achterstanden te verkleinen. In onderstaand totaaloverzicht is dan ook een post hiervoor opgenomen in de verwachte uitvoeringskosten, waarmee we ook in 2021 rekening houden.

Totaaloverzicht begroting aanpak laaggeletterdheid 2020-2023

Verwachte beschikbare middelen ten behoeve van aanpak laaggeletterdheid 2020-2023

Verwachte (Rijks)inkomsten t.b.v. van aanpak laaggeletterdheid	2020	2021	2022	2023
OAB-uitkering*	€397.000	€400.000	€400.000	€400.000
Leerplicht/RMC-vsv**	€49.693	€44.853	€44.853	€44.853
Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB)***	€80.000	€70.000	€70.000	€70.000
Gemeentelijke middelen ten behoeve van aanpak laaggeletterdheid	2020	2021	2022	2023
Eigen middelen peuteropvang en VVE	€281.475	€281.475	€281.475	€281.475
dBos (bibliotheek op school) incidenteel	€166.898			
dBos + bibliotheekwerk structureel	€349.000	€349.000	€349.000	€349.000
TaalSteenbergen (voorheen: Taalhuis)	€24.000	€30.000	€30.000	€30.000
Totaal beschikbaar laaggeletterdheid	2020	2021	2022	2023
	€1.348.066	€1.175.328	€1.175.328	€1.175.328

*de bedragen vanaf 2021 zijn indicaties

** centrumgemeente Breda; kassiersfunctie Brabantse Wal belegd bij gemeente Bergen op Zoom; excl. loonkosten leerplichtambtenaar

*** belegd bij centrumgemeente Breda; bekostiging ROC en uitvoering door bibliotheek

Verwachte uitvoeringskosten aanpak laaggeletterdheid 2020-2023

Gemeentelijke uitvoeringskosten	2020	2021	2022	2023
Netwerkcoördinatie TaalSteenbergen	€24.000	€35.000	€35.000	€35.000
dBos (bibliotheek op school) incidenteel	€166.898			
dBos + bibliotheekwerk structureel	€349.000	€349.000	€349.000	€349.000
Reguliere peuterplaatsen	**€66.800	€55.000	€55.000	€55.000
Steunmaatregelen inzake coronavirus	€82.500			
Mogelijk aanvullende inzet nav corona	€50.000	€50.000		
Uitvoeringskosten OAB				
VVE-netwerkcoördinatie TaalSteenbergen, incl. prestatieafspraken etc.	€20.000	€35.000	€35.000	€35.000
VVE-peuterplaatsen	€253.000	€327.000	€350.000	€350.000
Toeleidingsmonitor VVE	€1.000	€2.000	€2.500	€2.500
Hbo'er in voorschoolse educatie***	-	-	€30.000	€30.000
Pilot NT-2 klas primair onderwijs	ntb	ntb		
Overige uitvoeringskosten onderwijs				
Leerplicht/RMC	€49.693	€44.853	€44.853	€44.853
Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB)	€80.000	€70.000	€70.000	€70.000
Totale uitvoeringskosten laaggeletterdheid	2020	2021	2022	2023
	€1.142.891	€967.853	€951.353	€951.353

*in 2020 extra subsidie ivm implementatie, vanaf 2021 vanuit reguliere subsidie bibliotheekwerk bekostigd

**bedrag incl. compensatieafspraken Lowys Porquin Stichting (LPS)

***bedrag is een inschatting gebaseerd op aantallen zoals opgenomen in de concept Amvb van 22 februari 2019